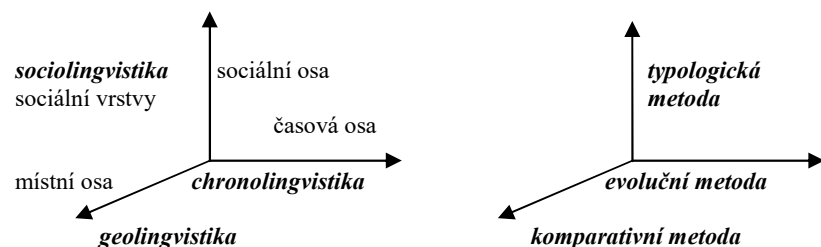

Axiomatizace teoretického prostoru v makrovědách a mikrovědách

První krokem k odloučení soustavných věd v humanitních oborech je zavést pro ně plošně termíny jako **makroekonomika**, **makropoetika** a **makrolingvistika** (Hall, Taylor 1986: xv). Místo tradičních názvů „aplikovaná jazykověda“ a „interní lingvistika“ by bylo možno pak formální studia oddělovat jako **mikroekonomiku**, **mikropoetiku** a **mikrolingvistiku**. Spjatost přírodních, antropologických i sociálních věd s evoluční, typologickou a srovnávací metodou je dána již samou povahou zkoumaného prostoru. Jejich prvotním úkolem není studovat izolované jedince, jazyky, díla a komunity, ale poznávat vcelku jazykový, právní, filosofický a náboženský **vývojový proces**. Ten nutně ubíhá - stejně jako živočišná a lidská evoluce - ve třech základních rozměrech - v čase, prostoru a sociální hierarchii. Kulturní procesy se nedějí v nadčasové věčnosti ani transcendentní všudypřítomnosti, ale sestávají ze změn v konkrétním historickém čase, z propagace v geografickém prostoru a přelévání sociálních vrstev. Obr. 10 ukazuje, že pořádáním jazykového vývoje na časové ose se zabývá **chronolingvistika** (historická mluvnice, diachronní jazykověda) a jejich systematickým tříděním evoluční metoda. Pořádáním jazykových jevů na geografické ose se věnuje **geolingvistika** (areální lingvistika, deskriptivní jazykověda, dialektologie) a jejich systematickým tříděním srovnávací metoda. Konečně studium sociálního vrstvení jazykových jevů uvnitř jediné společnosti je údělem **sociolingvistiky** (substrátové dialektologie) a jejich klasifikací se zabývá typologická metoda. Zcela obdobně lze na třech osách kartézského prostoru zadat **makropoetiku** jako literárněhistorickou teorii ve smyslu knihy A. N. Veselevského *Istoričeskaja poetika* (1940). Její hlavní součásti by tvořily „chronopoetika“, „geopoetika“ a „sociopoetika“.

Obr. 1 Teoretický prostor makrolingvistiky a její metody

Pevným zadáním zkoumaného prostoru musí začínat také formální studium v humanitních naukách, a to tím spíše že jeho prostor je názornější než prostor dějinný. **Mikrolingvistika** jako obor formální jazykovědy zkoumá jazyky v časové následnosti (*Nacheinander*), prostorové koexistenci (*Nebeneinander*)

a vnitřní hierarchii (*Übereinander*), ovšem pouze uvnitř malých jazykových jednotek. Pro její oddíly není vhodné zavádět standardizované názvy, ale spíše je lépe zůstat u tradičních přiléhavých pojmů jako rytmika, melodika, prozodie aj. Termín „mikrolingvistika“ může sloužit jako pojmový ekvivalent staršího názvu „interní lingvistika“, ale nepokryje dostatečně všechny odstíny „užité“, „aplikované“ a „strojové lingvistiky“, jež by rovněž zasloužily oddělit zvláštním názvem. Inženýrské chápání aplikované lingvistiky odhlíží od historických osudů jazyka a soustřeďuje se pouze na jeho moderní užití pro potřeby jazykové výuky, strojového zpracování či počítačové inteligence (AI). Od mikrolingvistiky pracující s logickou, formální či strukturální metodou, se liší důrazem na funkční, synchronní a simulační metodu.

Výtah z Pavel Běliček: *Postmoderní krize humanitních věd a úkoly jejich obnovy*. Praha 2004, ISBN 80-86580-01-6, pp. 66-70